

TURKMANISTONDA TEMIR YO‘LLAR FAOLIYATI

Jabborqulov Jahongir Jo‘raqul o‘g‘li

O‘zMU Tarix fakulteti 3-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA

Transport ijtimoiy ishlab chiqarish tizimida katta va muhim rol o‘ynaydi. Transport tizimi shartli ravishda ikki turga bo‘lingan turli tarmoqli aloqa yo‘nalishlarining murakkab majmuasi: magistral va sanoat ichidagi. Temir yo‘l transporti, shubhasiz, transport tizimining yetakchi bo‘g‘ini bo‘lib, yuk va yo‘lovchi tashishning boshqa turlari orasida birinchi o‘rinda turadi. Ushbu maqolada Turkmaniston davlatining temir yo‘llar tizimi va ularda amalga oshirilayotgan islohotlar haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: transport, infratuzilma, tranzit, tizim, punktlar, muhandislik, yuk;

ABSTRACT

Transport plays a large and important role in the social production system. The transport system is a complex complex of different network communication routes, conditionally divided into two types: highway and intra-industry. Railway transport is undoubtedly the leading link of the transport system and ranks first among other types of freight and passenger transport. This article talks about the railway system of the state of Turkmenistan and the reforms implemented in them.

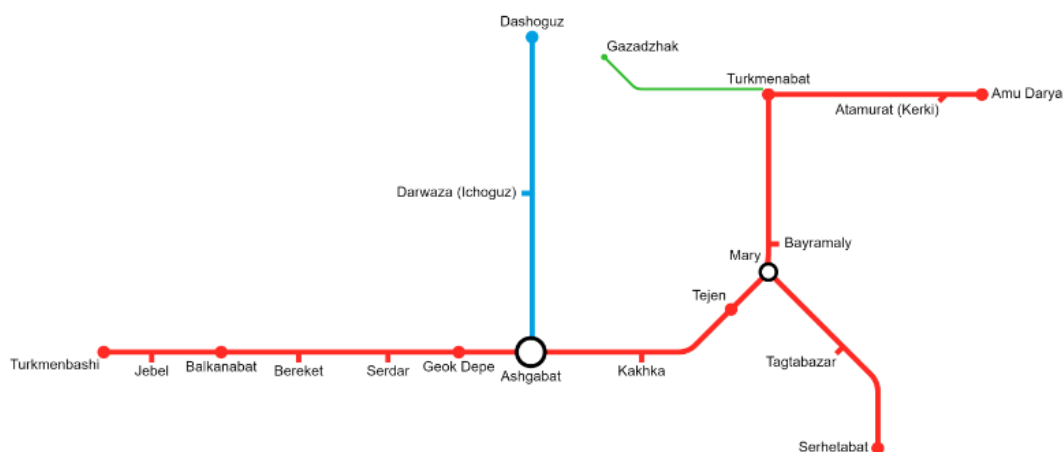
Key words: transport, infrastructure, transit, system, points, engineering, cargo.

Turkmanistonning avtomobil, temir yo‘l, dengiz va havo transporti sohalarida infratuzilmani yaxshilash bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, temir yo‘llari faoliyatida yildan yilga yangi o‘zgarishlarni amalga oshirilayotganini ko‘rishimiz mumkin. Bilamizki, Turkmanistondagi temir yo‘l tarmog‘i “Turkmemdemiryollari” (Turkman temir yo‘llari) davlat kompaniyasi tomonidan boshqariladi. Kompaniya 4,980 km (3,090 mil) temir yo‘llarni boshqaradi (37-chi dunyoda) va 345 ta temir yo‘l stantsiyalarini butun mamlakat bo‘ylab boshqaradi.

Mintaqaning asosiy yo‘llari chorrahasida joylashgan Turkmanistonning geografik joylashuvining afzalliklari mintaqaning barcha mamlakatlariga mamlakatda yaratilayotgan multimodal transport infratuzilmasidan foydalanish, yuk tashishni ta‘minlash imkonini beradi. Yevrosiyoning strategik tranzit o‘tish joylari hamda Turkmaniston rahbarining samarali tashabbuslari joriy yilning 26-27 noyabr kunlari

tarixda ilk bor Ashxobod shahrida Birlashgan Millatlar Tashkilotining barqaror transport tizimi bo'yicha bosh konferensiyasini o'tkazishga zamin yaratdi. Mazkur xalqaro forum mamlakatning obro-e'tiborini yanada yuksaltirib, jahon hamjamiyatida transport sohasida ishonchli hamkorlikni faollashtirishga katta imkon yaratdi.

Passenger railway map of Turkmenistan

Osiyo xalqaro temir yo‘l va temir yo‘l tizimida Turkmaniston temir yo‘llarining alohida o‘rni mavjud. Transport sohasi esa hamkorlikning ustuvor yo‘nalishlaridan hisoblanadi. Misol, O‘zbekiston hududi orqali Turkmanistonga, Turkmaniston hududi orqali O‘zbekistonga yuk tashiladi. Mamlakatlarimizning o‘zaro integratsiyalashgan avtomobil va temir yo‘llari uchinchi davlatlar uchun ham tranzit vazifasini o‘tamoqda. Shu jihatdan O‘zbekistonning Birinchi Prezidenti Islom Karimov tashabbusining amaliy ifodasi bo‘lgan O‘zbekiston – Turkmaniston – Eron – O‘mon xalqaro transport-kommunikatsiya koridorini barpo etish bo‘yicha 2011-yili imzolangan bitim geostrategik ahamiyatga egadir. Davlatimiz rahbarining ushbu tashrifi doirasida ochiladigan Amudaryo ustida qurilgan avtomobil va temir yo‘l ko‘priklari mazkur transport yo‘lagining muhim qismi hisoblanadi.

Osiyodagi eng yirik loyiha – Turkmaniston-Afg‘oniston-Tojikiston temir yo‘l kesishmasi Osiyo mintaqasi davlatlari o‘rtasida xalqaro tashishda muhim tizim bo‘ladi.

Turkmaniston-Afg‘oniston-Tojikiston temir yo‘li Osiyo xalqaro temir yo‘l transporti koridorining asosiy qismlaridan biridir. Mazkur loyihaning birinchi bosqichida Turkmaniston hududida uzunligi 85 kilometr bo‘lgan “Otamirat-Yamannazar” temir yo‘li qurilishi yakunlandi. Otamirat-Ymannazar-Akina temir yo‘lining umumiy uzunligi 88 kilometrni tashkil etadi. Ymannazar (Turkmaniston) va Akina (Afg‘oniston) chegara punktlari orasidagi uchastkaning uzunligi 3 kilometrni tashkil etadi.

Shunday qilib, Turkmaniston-Afg‘oniston-Tojikiston temir yo‘li Osiyo temir yo‘li koridorining yana bir “oltin bo‘g‘lamini”ga aylanadi va u o‘z navbatida ulkan qit‘aning ikki qismi – Yevropa va Osiyoni bog‘lovchi xalqaro transport kommunikatsiyalari tizimining muhim qismiga aylanadi. .

Xalqaro temir yo‘li loyihalari qatoriga “Shimol-Janub” xalqaro yo‘lagining muhim tarkibiy qismi bo‘lgan Qozog‘iston-Turkmaniston-Eron transmilliy temir yo‘li kiradi. Bu yo‘li temir yo‘llar yordamida Eron orqali Fors ko‘rfaziga, Qozog‘iston orqali Yevropa va Xitoyga, G‘arbda esa Boltiq dengiziga ulanish imkonini berdi.

Bundan tashqari, Tejen-Sarabs-Mashat, Ashxobod-Qoragum-Toshhovuz, Turkmanobod-Otamirat temir yo‘llari qurilib, foydalanishga topshirildi. Shuningdek, Dubay muhandislik tizimining Amu daryosidan o‘tuvchi noyob inshooti – “Otamirat-Kerkichi” temir yo‘li barpo etilib, bu yo‘nalishdagi yana bir muhim inshoot – Turkmanobod-Farap temir yo‘li qurilishi jadal sur‘atlarda olib borilmoqda.

O‘zen – Qizilgaya – Bereket – Etrek – Go‘rgan xalqaro temir yo‘li, “Shimol-Janub” temir yo‘li (NSR) yoki Qozog‘iston-Turkmaniston-Eron temir yo‘li sifatida ham tanilgan, 2014-yilda ochilgan. NSR Qozog‘iston va Eron temir yo‘li tizimini Turkmaniston orqali bog‘laydi. Turkmanistonning sharqiy-g‘arbiy magistral tarmog‘i bilan bog‘lovchi Bereketdagi tutashuv. Temir yo‘li orqali yiliga 10 million tonna yuk tashish kutilmoqda. 2016-yilning noyabrida Turkmaniston va Afg‘oniston prezidentlari Turkmanistonning Kerki shahrini Afg‘onistonning Aqina shahriga va 2018-yilning fevralida Turkmanistonning Serxetobod shahridan Afg‘onistonning To‘raxundi shahriga bog‘lovchi bir yo‘lli temir yo‘lini ochdilar.

So‘nggi yillarda mamlakat temir yo‘li transporti to‘liq modernizatsiya qilinib, 1 mingdan ortiq yuk vagonlari, jumladan, o‘zi tushiruvchi samosvallar, bitum-bunker vagonlari, neft, sement va boshqa tovarlar bochkalari, yo‘lovchi poyezdlari va teplovozlari xarid qilindi. Shuningdek, joriy 2023-yilda Turkmaniston temir yo‘li tizimida salmoqli ishlar qilish rejalashtirilgan.

“Turkmendemiryo‘llari” agentligi tomonidan joriy yilda amalga oshirilayotgan asosiy investitsion loyihalar temir yo‘llarni rekonstruksiya qilish va modernizatsiya qilishga yo‘naltiriladi, deb xabar beradi “Turkmaniston: Oltin Asir”.

Qurilish pudratchisi “Temir yo‘llar” AGPJ agentligi topshirig‘iga ko‘ra, temir yo‘lining 4975-kilometrda, Bolqon viloyatining Bereket tumanidagi 112-o‘tish joyi va Uzunsuv bekati o‘rtasida yangi ko‘prik qurmoqda. Zamonaviy yo‘li inshooti 120 yildan ortiq foydalanilgan temir ko‘prik o‘rniga barpo etilmoqda. Yangi inshoot suv o‘tkazuvchanligi, seysmik barqarorligi va ekspluatatsiya ishonchliligi bilan ajralib turadi. Uning ko‘prik qismi 100 metrdan ortiq, umumiy uzunligi esa 1900 metrni tashkil qiladi.

Sel oqimi yoʻliga quriladigan koʻprik loyihasi “Turkmemdemiryoʻllari” loyiha-tadqiqot instituti tomonidan tayyorlangan. Yangi koʻprik foydalanishga topshirilishi bilan bu yerdagi poyezdlarning oʻrtacha tezligi yanada ortadi.

Bugungi kunda koʻprik quruvchilar toʻrtta ustun poydevorini oʻrnatib, toʻsinni mustahkamlamoqda.

“Turkmemdemiryoʻllari” agentligi “Demiryoʻllari” AGPJ bilan hamkorlikda Maryam-Serxetobod temir yoʻlida qator zamonaviy suv oʻtkazgichlari va Serxetobod tumanidagi Gushki daryosi ustidan koʻprik qurmoqda. Bu ishlar joriy yilning 11-fevralida Turkmaniston Prezidenti Gurbanguli Berdimuhamedovning Afgʻoniston-Turkmaniston-Ozarbayjon-Gruziya-Turkiya-Yevropa yoʻnalishi boʻyicha oʻtkazuvchanlik quvvatini oshirish boʻyicha qoʻygan talablari doirasida amalga oshiriladi. Mazkur inshootlar foydalanishga topshirilishi bilan poyezdlarning oʻrtacha tezligi ortadi.

Temir yoʻlchilar temir yoʻl stansiyalarida elektrovozlar yoki elektropoyezdlardan foydalanish boʻyicha kompleks chora-tadbirlarni joriy etishga tayyorgarlik koʻrmoqda.

Turkmaniston Prezidentining 2019-2025-yillarda mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishga qaratilgan Dasturi doirasida Turkmaniston temir yoʻllarini elektrlashtirishning texnik-iqtisodiy asoslari “Turkmemdemiryoʻllari” agentligi bilan hamkorlikda ishlab chiqilmoqda. Avstriyaga muhandislik xizmatlarini koʻrsatish uchun topshirilgan “BERNARD Gruppe ZT GmbH” mustaqil kompaniyasining ishtiroki. Xususan, uning birinchi bosqichida Osiyo taraqqiyot bankining kredit mablagʻlarini jalb etish hisobiga Ashxobod-Dushak uchastkasini modernizatsiya qilish va elektrlashtirish rejalashtirilgan. TYE mavjud shpal zavodini modernizatsiya qilishni yoki yangisini qurishni oʻz ichiga oladi. Joriy yilning ikkinchi yarmida texnik-iqtisodiy asoslarni tayyorlashni yakunlash rejalashtirilgan.

Jumladan, 2023-yil mart oyida Turkmaniston delegatsiyasi ishtirokida Belarusda boʻlib oʻtgan anjumanda temir yoʻllar, tranzit yuk tashish imkoniyatlari, “Shimoliy-Janubiy” va “Gʻarbiy-Sharqiy” yoʻlaklari, shuningdek, temir yoʻl yoʻnalishlarining yangi istiqbollari muhokama qilingan asosiy masalalar boʻlib oʻtdi. “Temir yoʻl

logistikasi: rivojlanishning asosiy vazifalari” xalqaro maslahatlashuvi Belarus temir yo‘llari tomonidan tashkil etildi, deb xabar beradi “Turkmenavtoulagin” sayti.

Anjumanda Turkmaniston, Rossiya, Belarus, Qozog‘iston, O‘zbekiston temir yo‘llari rahbarlari hamda Xitoy kompaniyalari ishtirok etdi. U o‘z sohasi bo‘yicha 6 mamlakatdan jami 160 nafar ishtirokchini jamladi.

Shuningdek, Turkmanistondagi poyezdlar narxi yaxshi qiymatga ega va tungi poyezdlar byudjetli sayohatchilar uchun turar joyni tejashning ajoyib usuli hisoblanadi. Turkman poyezdlari toza va zamonaviy bo‘lib, sayohatchilar uchun mahalliy aholi bilan uzoq vaqt suhbatlashish imkoniyatini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Türkmen wekiliýeti Belarusedaky maslahatda demir ýollaryň mümkinçiligini ara alyp maslahatlaşdy. Orient habarlar. 2023.
2. Demir ýolda daşalyan ýüklere gümrük düzgünleşdirilişiniň täze tertibi tassyklandy. Turkmenportal. 2021.
3. Türkmenistanyň Halkara Demir ýol we Deňiz ýol ulgamy. Wikipediya. 2017.
4. Sobirjonovich S. I. EASTERN THINKERS' VIEWS ON EVERYWHERE EDUCATION OF CHILDREN //BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMYIY JURNALI. – 2022. – S. 309-314.
5. Тўхлиев Н. Ўзбекистон иқтисодиёти асослари. / Н. Тўхлиев, Қ.Ҳақбердиев, Ш. Эрматов, Н. Холматов. – Т.: “О‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” Давлат илмий нашриёти, 2006.